

امنیت

و

آینده پژوهی اقتصادی

www.ketab.ir

تألیف:

دکتر محمد جعفری

آینده پژوهی اقتصادی

نألف:

طراحی جلد:

فناشمر:

چاپ و صحافی:

شمارگان:

شایک:

چاپ اول:

قیمت:

فروشگاه اینترنتی:

<https://press.isu.ac.ir>

E-mail: pubx@isu.ac.ir

تمام حقوق محفوظ است. هیچ بخشی از این کتاب بدون اجازه مکتوب ناشر قابل تکثیر یا تولید مجدد به هیچ شکلی از جمله چاپ، فتوکپی، انتشار الکترونیکی، فیلم و صدا انتقال در فضای مجازی نمی باشد. این اثر تحت پوشش قانون حمایت از حقوق مؤلفان و معستان ایران قرار دارد.

فهرست اجمالی

سخن ناشر.....	۱۵
پیشگفتار.....	۱۷
مقدمه.....	۱۹
سخنی با دانشجویان.....	۲۱
سخنی با مدرس.....	۲۳
فصل اول: تعاریف و مبانی امنیت ملی.....	۲۵
فصل دوم: تعاریف، مبانی و روش های آینده پژوهی با رویکرد اقتصادی.....	۱۰۳
فصل سوم: بررسی نقش عوامل اقتصادی در مخاطرات ملی تجربه ایران و سایر کشورها.....	۱۸۷

فهرست تفصیلی

۱۵.....	سخن ناشر.....
۱۷.....	پیشگفتار.....
۱۹.....	مقدمه.....
۲۱.....	سخنی با دانشجویان.....
۲۳.....	سخنی با مدرس.....
۲۵.....	فصل اول: تعاریف و مبانی امنیت ملی.....
۲۵.....	اهداف آموزشی.....
۲۵.....	سؤالات اساسی.....
۲۶.....	واژگان کلیدی.....
۲۶.....	مقدمه.....
۲۷.....	۱. امنیت ملی از نگاه امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری (مدظله العالی).....
۲۸.....	۱-۱. چیستی امنیت ملی.....
۲۲.....	۲-۱. رهیافت‌ها و رویکردهای امنیت ملی.....
۳۳.....	۱-۲-۱. رویکرد سنتی به امنیت ملی.....
۳۳.....	۱-۲-۲. رهیافت رئالیستی امنیت.....
۳۶.....	۱-۲-۳. مطالعات لیبرالیستی امنیت ملی.....
۳۸.....	۱-۳. رویکرد نوین به امنیت ملی.....
۴۰.....	۱-۳-۱. مکتب کپنهاگ.....
۴۲.....	۱-۳-۲. مکتب امنیتی در جهان سوم.....

۴۷	۱-۴. مقایسه دو رویکرد سنتی و نوین
۴۸	۱-۵. ابعاد امنیت ملی
۴۹	۱-۵-۱. امنیت نظامی
۵۰	۱-۵-۲. امنیت سیاسی
۵۱	۱-۵-۳. امنیت اقتصادی
۵۳	۱-۵-۴. امنیت اجتماعی
۵۴	۱-۵-۵. امنیت فرهنگی
۵۶	۱-۵-۶. امنیت محیط زیست
۵۷	۱-۶. فقدان امنیت ملی - تهدیدها و آسیب پذیری ها
۵۸	۱-۷. انواع تهدیدها در ابعاد مختلف امنیت ملی
۵۹	۱-۷-۱. تهدید نظامی
۵۹	۱-۷-۲. تهدید سیاسی
۵۹	۱-۷-۳. تهدید اجتماعی و فرهنگی
۶۰	۱-۷-۴. تهدید زیست محیطی
۶۱	۱-۷-۵. تهدید اقتصادی
۶۸	۱-۸. دلایل در دستور کار قرار گرفتن تهدیدات اقتصادی در عصر حاضر
	۱-۹. سیری بر تحولات و اولویت بندی اهداف اقتصادی و نظامی ملت ها در راستای تأمین
۶۹	اهداف امنیت ملی
	۱-۹-۱. مکاتب امنیت ملی در حوزه اقتصادی و نگرش های مؤثر بر گفتمان امنیت
۷۲	اقتصادی
۷۶	۱-۱۰. اقتصاد سیاسی امنیت ملی
۸۳	۱-۱۱. امنیت و امنیت ملی در اسلام
۸۴	۱-۱۱-۱. انواع و ابعاد امنیت ملی در اسلام
۸۶	۱-۱۱-۲. ابعاد اقتصادی امنیت ملی در اسلام
۹۵	۱-۱۱-۳. مفهوم و ابعاد امنیت اقتصادی در اسلام
۹۶	۱۲-۱. جمع بندی و نتیجه گیری

۹۸	۱۳-۱. خلاصه فصل
۱۰۰	خودآزمایی
۱۰۰	کاربردی کردن آموخته ها
۱۰۰	موضوعات پیشنهادی جهت تحقیقات بیشتر
۱۰۰	منابع برای مطالعه بیشتر
۱۰۱	منابع
۱۰۳	فصل دوم: تعاریف، مبانی و روش های آینده پژوهی با رویکرد اقتصادی
۱۰۳	اهداف آموزشی
۱۰۳	سؤالات اساسی
۱۰۳	واژگان کلیدی
۱۰۳	مقدمه
۱۰۵	۲. آینده پژوهی در دیدگاه بزرگان
۱۰۶	۲-۱. تعاریف و مفاهیم آینده پژوهی
۱۱۴	۲-۲. تاریخچه و ضرورت آینده پژوهی
۱۱۸	۲-۳. مفروضات آینده پژوهی
۱۱۹	۲-۴. انواع آینده
۱۲۸	۲-۵. روش های آینده پژوهی
۱۳۱	۲-۵-۱. روش نظرسنجی دلفی
۱۳۱	الف) شرح روش دلفی
۱۳۴	ب) انواع روش های دلفی
۱۳۷	ج) نقاط ضعف و قوت روش دلفی
۱۳۹	۲-۵-۲. روش سناریوسازی
۱۴۱	الف) شرایط اجرای روش سناریو
۱۴۲	ب) نقاط ضعف و قوت در روش سناریوسازی
۱۴۳	۲-۵-۳. نظریه بازی ها
۱۴۸	۲-۵-۴. شبیه سازی

۱۵۲.....	۲-۵-۵. تحلیل لایه ای علت ها
۱۵۶.....	۲-۵-۶. روند پژوهی
۱۵۶.....	الف) مفهوم روند در آینده پژوهی
۱۵۷.....	ب) تکنیک ها و ابزارهای روند پژوهی
۱۵۷.....	ج) گام های روند پژوهی
۱۶۲.....	د) اولویت گذاری پابرجا
۱۶۳.....	هـ) تفاوت اولویت گذاری در آینده پژوهی و فعالیت های دیگر
۱۶۴.....	و) روش فناوری های کلیدی
۱۶۶.....	ز) روش تصمیم گیری پابرجا
۱۶۸.....	ح) گام های اولویت گذاری پابرجا
۱۷۴.....	۲-۵-۷. عینک صاحب نظران
۱۷۷.....	۲-۵-۸. تخمین اطلاعاتی
۱۸۰.....	۲-۶. جمع بندی و نتیجه گیری
۱۸۱.....	۲-۷. خلاصه فصل
۱۸۲.....	خودآزمایی
۱۸۳.....	کاربردی کردن آموخته ها
۱۸۳.....	موضوعات پیشنهادی جهت تحقیقات بیشتر
۱۸۳.....	منابع برای مطالعه بیشتر
۱۸۳.....	منابع
۱۸۷.....	فصل سوم: بررسی نقش عوامل اقتصادی در مخاطرات ملی تجربه ایران و سایر کشورها
۱۸۷.....	اهداف آموزشی
۱۸۷.....	سؤالات اساسی
۱۸۷.....	واژگان کلیدی
۱۸۷.....	مقدمه
۱۸۹.....	۳-۱. نظریه های انقلاب و خشونت سیاسی
۱۸۹.....	۳-۱-۱. مقایسه مفاهیم انقلاب و خشونت سیاسی

۱۸۹.....	الف) تعریف خشونت سیاسی
۱۸۹.....	ب) تعریف انقلاب
۱۹۰.....	ج) تفاوت ها و تشابه های انقلاب و خشونت سیاسی
۱۹۱.....	۳-۱-۲. نظریه ها
۱۹۱.....	الف) نظریه کولیر و هوفلر
۱۹۵.....	ب) نظریه آنومی
۱۹۸.....	ج) نظریه تضاد طبقاتی
۱۹۹.....	د) نظریه شکاف بین انتظارات و واقعیات
۲۰۰.....	ه) نظریه محرومیت نسبی
۲۰۲.....	و) نظریه خرده فرهنگ ها
۲۰۳.....	ز) نظریه نوسازی
۲۰۴.....	ح) نظریه اعتراض
۲۰۴.....	۳-۲. شناسایی و تحلیل عوامل اقتصادی مؤثر
۲۰۵.....	۳-۲-۱. درآمد سرانه
۲۰۵.....	۳-۲-۲. نابرابری
۲۰۶.....	۳-۲-۳. محرومیت نسبی
۲۰۶.....	۳-۲-۴. وابستگی اقتصاد به منابع طبیعی
۲۰۷.....	۳-۲-۵. سیاست های اقتصادی دولت
۲۰۸.....	۳-۲-۶. تجارت و وابستگی
۲۰۹.....	۳-۲-۷. گروه های ذی نفع
۲۱۰.....	۳-۲-۸. بحران های بین المللی و منطقه ای
۲۱۰.....	۳-۲-۹. فساد و اقتصاد غیررسمی
۲۱۱.....	۳-۳. تجربه ایران در دوره معاصر
۲۱۲.....	۳-۳-۱. نهضت تنباکو (۱۲۷۰-۱۲۶۸)
۲۱۲.....	الف) گروه های معترض
۲۱۲.....	ب) علل اعتراض ها

- ۲۱۳..... ۳-۳-۲. انقلاب مشروطه (۱۲۹۰-۱۲۸۳)
- ۲۱۳..... الف) گروه‌های معترض
- ۲۱۳..... ب) علل اعتراض‌ها
- ۲۱۳..... ۳-۳-۳. خودمختاری کردستان و آذربایجان (۱۳۲۵-۱۳۲۴)
- ۲۱۳..... الف) گروه‌های معترض
- ۲۱۴..... ب) علل اعتراض‌ها
- ۲۱۴..... ۳-۳-۴. نهضت ملی شدن صنعت نفت (۱۳۳۲-۱۳۳۰)
- ۲۱۴..... الف) گروه‌های معترض
- ۲۱۴..... ب) علل اعتراض‌ها
- ۲۱۵..... ۳-۳-۵. ناآرامی‌ها و اعتراض‌های سازماندهی شده توسط حزب توده (۱۳۴۰-۱۳۲۰)
- ۲۱۵..... الف) گروه‌های معترض
- ۲۱۵..... ب) علل اعتراض‌ها
- ۲۱۵..... ۳-۳-۶. انقلاب اسلامی ایران (۱۳۵۷-۱۳۴۲)
- ۲۱۵..... الف) گروه‌های معترض
- ۲۱۶..... ب) علل اعتراض‌ها
- ۲۱۷..... ۳-۳-۷. اعتراض‌ها و ناآرامی‌های حاشیه‌نشینان شهری (۱۳۵۸-۱۳۷۵)
- ۲۱۷..... الف) گروه‌های معترض
- ۲۱۷..... ب) علل اعتراض‌ها و ناآرامی‌ها
- ۲۱۸..... ۳-۴-۲. تجربه جهان در دوره معاصر
- ۲۱۹..... ۳-۴-۱. جنگ‌های داخلی و ناآرامی‌ها در کشورهای آمریکای لاتین
- ۲۲۸..... ۳-۴-۲. جنگ داخلی و ناآرامی در کشورهای آسیای شرقی
- ۳-۴-۳. جنگ داخلی و ناآرامی در اتحاد جماهیر شوروی و کشورهای آسیای میانه و اروپا
- ۲۳۵..... الف) ناآرامی در اتحاد جماهیر شوروی
- ۲۴۸..... ب) جنگ داخلی و ناآرامی در آسیای مرکزی و اروپا
- ۲۵۵..... ۳-۴-۴. جنگ داخلی و ناآرامی در کشورهای جنوب آسیا

۲۶۴	۳-۴-۵. جنگ داخلی و ناآرامی در کشورهای خاورمیانه
۲۶۹	۳-۴-۶. جنگ داخلی و ناآرامی در کشورهای زیر صحرای آفریقا
۲۹۰	۳-۵. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری
۲۹۰	۳-۶. خلاصه فصل
۲۹۱	خودآزمایی
۲۹۲	کاربردی کردن آموخته‌ها
۲۹۲	موضوعات پیشنهادی جهت تحقیقات بیشتر
۲۹۲	منابع برای مطالعه بیشتر
۲۹۲	منابع

فهرست جدول‌ها

۱۵۵	جدول ۱-۲: تحلیل لایه‌ای علت‌ها
۲۱۸	جدول ۱-۳: متغیرهای ارزیابی وضعیت اقتصادی در دوره قبل و پس از ناآرامی
۲۲۱	جدول ۲-۳: دوره زمانی جنگ‌های داخلی و ناآرامی‌ها در کشورهای آمریکای لاتین (۶ کشور)
۲۲۲	جدول ۳-۳: متغیرهای کلان اقتصادی در کشورهای آمریکای لاتین در سال‌های ۲۰۰۵-۲۰۰۷
۲۲۳	جدول ۳-۴: محصولات و شرکای عمده تجاری در سال‌های ۲۰۰۵ تا ۲۰۰۷ در کشورهای آمریکای لاتین (۶ کشور)
۲۲۸	جدول ۳-۵: دوره زمانی جنگ‌های داخلی و ناآرامی‌ها در کشورهای آسیای شرقی (۴ کشور)
۲۱۹	جدول ۳-۶: متغیرهای کلان اقتصادی در کشورهای آسیای شرقی سال‌های ۲۰۰۵-۲۰۰۷
۲۳۰	جدول ۳-۷: محصولات و شرکای عمده تجاری طی سال‌های ۲۰۰۵ تا ۲۰۰۷ در کشورهای آسیای شرقی (۴ کشور)
۲۴۰	جدول ۳-۸: درصد نرخ رشد شاخص‌های اقتصادی اتحاد جماهیر شوروی (۱۹۸۵-۱۹۲۸)
۲۵۰	جدول ۳-۹: دوره زمانی جنگ‌های داخلی در کشورهای آسیای میانه و اروپا (۶ کشور)
۲۵۱	جدول ۳-۱۰: متغیرهای کلان اقتصادی در کشورهای آسیای میانه و اروپا طی سال‌های ۲۰۰۵ تا ۲۰۰۷

پیشگفتار

امنیت و آینده پژوهشی اقتصادی یک عنوان بین رشته‌ای میان امنیت و اقتصاد با رویکرد آینده پژوهی است. لذا پوشش مطالب مورد بحث در این موضوع، نیاز به سه تخصص امنیت‌شناسی، اقتصاد و آینده پژوهی دارد. بنابراین جمع بین مفاهیم و آموزه‌های این رشته، در نوع خود اقدامی بدیع و پژوهشی گرانقدر به شمار می‌رود که تألیف این کتاب مضاعف را طلب می‌نماید. در این راستا سعی شده تا با بهره‌گیری از ادبیات موجود در هر سه حوزه و با لحاظ تجارب عملی و اجرایی متخصصان هر سه حوزه، امنیت و آینده پژوهشی اقتصادی را در حد بضاعت پوشش داد.

با توجه به مراتب یادشده، هدف اصلی این کتاب توجه به مقوله آینده پژوهی از دریچه امنیت ملی و اقتصادی است. امنیت موضوعی کلان و دارای ابعاد گسترده است که پرداختن به وجوه اقتصادی آن با رویکرد آینده پژوهانه از شاخصه‌های کتاب حاضر است.

برای نیل به این مهم، در فصل اول به معرفی اجمالی چیستی، چرایی و چگونگی امنیت ملی و اقتصادی در مکاتب مختلف پرداخته می‌شود. سپس در فصل دوم، تعاریف، مفاهیم و روش‌های آینده پژوهی بیان می‌گردد و از این‌گذر در فصل سوم، تجارب کشورهای جهان و ایران از منظر چالش‌ها و مخاطرات اقتصادی امنیت ملی بیان می‌شود و در نهایت در فصل چهارم، اقتصاد امنیت ملی را کشور با رویکرد آینده پژوهان مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد.

در انتشار این کتاب از پشتیبانی‌های علمی و اجرایی جناب آقای دکتر مصطفی سمیعی نسب در شکل‌گیری و فرایند تهیه و نظارت بر کتاب و همچنین حمایت و پشتیبانی مسئولان وقت سازمان پدافند غیرعامل کشور، آقایان سردار پاسدار دکتر جلالی،

سردار پاسدار دکتر ساسانی و سردار پاسدار دکتر کائینی، معاونت پژوهشی و همکاران انتشارات دانشگاه امام صادق (علیه السلام) کمال قدردانی و سپاس را داریم. در پایان لازم است از تلاش های سرکار خانم فرزانه صمدیان در تدوین نهایی این کتاب تشکر نمایم که بدون پیگیری های مستمر ایشان، این مهم به سرانجام نمی رسید.